

BORUT ŠEPAROVIĆ O NAJVAŽNIJEM

UMJETNOST I
 PROVOKACIJA
 NE MOŽEMO
 RAZUMJETI
 90-E GODINE
 BEZ UVIDA U
 80-E, SMATRA
 FRONTMEN
 MONTAŽSTROJA

25 GODINA MONTAŽSTROJA

A GDJE JE
 REVOLUCIJA,
 STOKO?

PIŠE ZORAN STAJČIĆ

SNIMA BORIS ŠTAJDUHAR

Sveučilišna bolnica me zanima s jedne strane kao metafora, a s druge kao stvarna potreba. Neki to zovu najvećim investicijskim promašajem u povijesti Socijalističke Republike Hrvatske, pa i kasnije. To je neuspjeh određenih ljudi koji su se tada bili na pozicijama moći, ali i neuspjeh

dobro, kao javni prostor te prije svega kao ulaganje u razvoj i napredak javnog zdravstvenog sustava. Posebnu važnost taj projekt ima izboga toga što su građani na dva referenduma, 1982. i 1987. godine, izglasali petogodišnji samodoprinos koji su izdvajali iz svojih plaća, a kojim se financirala gradnja bolnice. Unatoč volji građana, taj projekt se već desetljećima tretira kao nerješiv problem, kako na razini Zagreba, tako i na razini Republike Hrvatske. Ako razmišljamo na način da se taj projekt ne može dovršiti, onda mi je zanimljivo kako on funkcionira kao svojevrsni spomenik, kao metafora rastakanja ideje države blagostanja i svega onoga što ta ideja nosi - primjerice javnog zdravstva dostupnog svima.

Nema prostora za rad

Tek smo na početku našega istraživanja o Sveučilišnoj bolnici, ali je zanimljivo da se njezina gradnja, započeta 1985. godine, obustavila negdje 1989. U godini kada je Montažstroj započinjao s radom, na gradilištu bolnice se dogodila obustava radova. Upravo smo u tom kontekstu u Pogonu Jedinstvo izveli performans 'Obustava radova', s jedne strane da upozorimo na našu konkretnu situaciju u kojoj nemamo prostor za rad, a s druge strane kako bismo isprepleli pitanja javnih potreba u kulturi s javnim potrebama za zdravstvom i načinom na koje se društvene strukture odnose prema tim pitanjima."

● Zar Montažstroj nema svoj prostor nakon 25 godina?

- Nemamo prostor za rad. Iako nas ljudi prije svega percipiraju kao kazalište, mi se ne bavimo samo kazalištem. Dakle, nama nije potrebna kazališna zgrada niti bilo što te veličine. Potreban nam je studijski prostor kao preduvjet za sav naš produkcijski

S obzirom na to da se radi o privremenoj 'Obustavi radova', djelovanje ćemo nastaviti akcijom 'Nastavak radova'. Riječ je o ekskurziji po ruševini Sveučilišne bolnice. Vjerujem da će to biti zanimljiva radna ekskurzija tijekom koje ćemo građanima izložiti 'forenzičke' nalaze o začetku i propasti tog projekta, kaže Šeparović

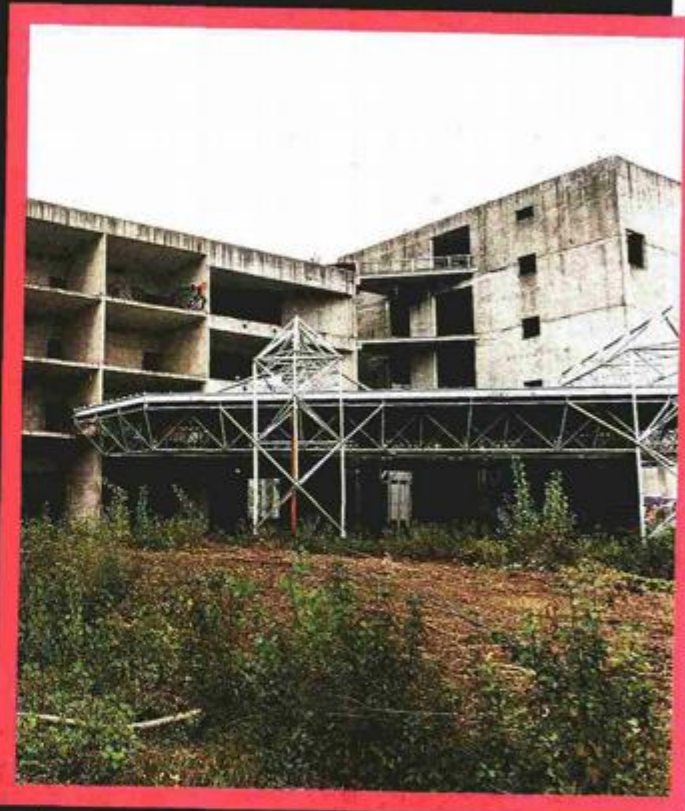
svih nas kao društvene zajednice", objašnjava Borut Šeparović, prvi čovjek Montažstroja, novi veliki projekt ovog umjetničkog kolektiva koji je počeo početkom mjeseca zahtjevnim trodnevnom performansom "Obustava radova". Iako vrlo uspješna predstava "A gdje je revolucija, stoko?" i dalje niže festivalske uspjehe (Leipzig, Dresden, Skoplje), Šeparović je potpuno obuzet novim, možda najvećim, projektom Montažstroja tijekom 25 godina rada. "Mislim da slučaj Sveučilišne bolnice Zagreb treba interdisciplinarno i sveubuhvatno istražiti jer i danas predstavlja slučaj koji se tiče svih nas, kao javno

M PERFORMANSU SVOJE KARIJERE

'Obustava radova' pokazuje da živimo u procesima koji traju desetljećima

AZSTROJA

MONUMENT PROPALIM PLANOVIMA
 SVEUČILIŠNA JE SVOJEVRSNI SPOMENIK, METAFORA RASTAKANJA IDEJE DRŽAVE BLAGOSTANJA I SVEGA ONOGA ŠTO TA IDEJA NOSI, KAŽE ŠEPAROVIĆ

rad. Prostor u kojemu možemo održavati probe, producirati glazbu, montirati filmove, održavati sastanke. Posljednjih godina radimo projekte koji uključuju velik broj ljudi i u tom smo smislu izuzetno ovisni o različitim kulturnim centrima i kazalištima koji nam iskazuju susretljivost. Ali Zagrebački centar za nezavisnu kulturu i mlade - Pogon ili Zagrebačko kazalište mladih, da nabrojim samo naše trenutne partnere, ne mogu riješiti naš problem beskućništva niti možemo koristiti njihov prostor tijekom cijele godine. A baš nam je taj kontinuitet potreban. Kada osmišljam nove projekte, uvijek razmišljam o tome što je to javna potreba u kulturi, kakvi projekti bi bili priloga zajednici u kojoj djelujemo, koje su teme zanemarene ili kakav je umjetnički društveni angažman potreban društvu. Vjerujem da tu našu misiju provodimo uspješno. Upravo zbog toga vjerujem da se naš prostorni problem može riješiti jedino ako za to postoji politička volja. Naravno da se postavlja pitanje zašto ovaj problem nije riješen ranije? Mogu krenuti i od samog sebe, u smislu da je to neki loš menadžment, moja greška jer ne pijem kave s 'pravim' ljudima, a drugo je kako ljudi koji imaju neku moć ocjenjuju to što mi radimo. Zanimljivo je da su reakcije u medijima najčešće pozitivne i onda se postavlja pitanje zašto evaluacija na mjestima gdje se odlučuje nije adekvatna onome što postiže Montažstroj. Prave volje da se problem riješi još nema.

● Što nakon 'Obustave radova'?
 - S obzirom na to da se radi o privremenoj 'Obustavi radova', djelovanje ćemo nastaviti umjetničkom akcijom 'Nastavak radova'. Radi se o ekskur-

ziji po ruševini Sveučilišne bolnice na koju ćemo povesti zainteresirane građane. Vjerujem da će to biti zanimljiva radna ekskurzija, šetnja tim nevjerovatnim prostorom tijekom koje ćemo, poput turističkih vodiča, građanima izložiti naše 'forenzičke' nalaze o začetku i propasti tog velikog zdravstvenog projekta, predstaviti ćemo im prošlost tog velikog građevinskog kostura, ali ćemo razgovarati i o njegovoj budućnosti. To je projekt koji nije bio samo izazov zdravstvu, nego i građevinski, arhitektonski i tehnološki poduhvat. Izuzetno je zahtjevno bilo koordinirati aktivnosti inženjera, građevinaca, arhitekata, liječnika... Dakle, ne radi se samo o političkoj volji, koje je bio, jer su građani odlučili da im je bolnica potrebna, nego i o pitanju koordinacije i upravljanja jednim tako velikim procesom. Očito je da je baš taj menadžment zakazao 80-ih godina, a nakon toga je bolnica bila veliki politički zalogaj kojim su se mnogi razbacivali u predizborna vremena, ali kada bi se došlo do pitanja konkretne realizacije, nitko se više nije bio spreman suočiti s tim zalogajem. Mislim da je to odlična metafora, ne samo kao utopija javnog zdravstvenog sustava dostupnog svima, nego i za to kako se kod nas zapravo odustaje od velikih projekata koji bi imali veliki značaj za zajednicu i njima

Naglasak se mora sa 90-ih usmjeriti i na 80-e jer u njima leže uzroci užasa, krvi i uvrnutog nacionalizma koji je uslijedio, a koji se budi i danas

se, recimo, poigrava kao što se danas poigrava Pelješkim mostom u razne, prije svega, političke svrhe.

Prikupljanje gradiva

● Na 'Obustavi radova' bilo je izloženo i kronološki poredano nekoliko stotina novinskih članaka o Sveučilišnoj bolnici. Sve je obogaćeno dodatnim informacijama poput broja štrajkova tih godina, tko su bili republički i gradski čelnici, tečaja njemačke marke... Koliko je trajala priprema i sakupljanje grade?

- Izloženi članci i dokumenti samo su dio obimne arhivske grade koju prikupljamo zadnjih godinu dana. Moram naglasiti da je proces prikupljanja tih dokumenata izuzetno zahtjevan i iziskuje strpljenje. U tom smislu ovo nije klasičan projekt koji se može razviti odjednom, on je višedijelan poduhvat koji se odvija po fazama. Vjerujem da smo dosadašnjom upornošću sakupili građu o bolnici kakvu nitko do sada u kontekstu nezavisnog istraživanja nije prikupio. Dugo smo razmišljali o tome na koji je umjetnički način slučaj koji traje više od 30 godina najbolje predstaviti javnosti. Radeći na performansu 'Obustava radova', shvatili smo da ovu priču ne možemo adekvatno ispričati u kazališnoj formi, nego će vrhunac projekta biti dokumentarni film koji će se baviti nedovršenošću Sveučilišne bolnice. U njemu ćemo predstaviti i preživjele svjedoke toga vremena koji su bili angažirani na gradnji bolnice. Ovo je veliki izazov i nadam se da ćemo dobiti adekvatnu podršku kako bismo napravili taj jedinstveni i društveno relevantan projekt.

● Je li, po vašem mišljenju, Sveučilišna bolnica uistinu nedovršiv projekt?

- Ideja o velikoj novoj bolnici u Zagrebu javila se još 50-ih godina, ali se zbog ekonomskih neprilika sve do kraja 70-ih godina nije ozbiljno razmišljalo o njevoj realizaciji. Gradnja je započeta u vrijeme kada su cijela Jugoslavija, cijela Hrvatska i Zagreb - kao industrijsko središte, tonuli u sve dublju krizu čije posljedice znamo. Zanimljiva je ta diskrepancija između ekonomske situacije i načina na koji se ušlo u tako optimističan projekt. Ja nisam plaćao samodoprinos za bolnicu jer sam još uvijek bio tinejdžer, ali naši roditelji jesu. To je trebao biti poklon generacijama, dakle nama i onima koji dolaze nakon nas. Mladi istraživači koji su se uključili u ovaj projekt rođeni su u vrijeme gradnje bolnice, dakle ona je mogla biti poklon i njima. Osnovni je problem u tome što je gradnja bolnice izuzetno kompleksan i dugotrajan poduhvat, a medicinska i tehnološka otkrića se razvijaju puno brže nego što ih gradnja može pratiti. Za sada ne mogu iznositi zaključke jer naše istraživanje tek treba odgovoriti na pitanje može li Sveučilišna bolnica, kako je onda projektirana, danas poslužiti zdravstvu i može li zadovoljiti uvjete i potrebe današnje medicine. Drugo je pitanje, naravno, može li ne-

Gradnja bolnice kompleksan je i dugotrajan pothvat, a tehnološka otkrića se razvijaju brže nego što gradnja to može pratiti

što što propada desetljećima s građevinsko-tehnološke strane ponovno zaživjeti. Mislim da je to stvar ozbiljnog istraživanja, što umjetničkog, što društvenog, i mi to radimo.

● Osvrnimo se i na vaš prethodni uspješan projekt, predstavu 'A gdje je revolucija, stoko?'. Upravo ste se vratili iz Skoplja, kako ste tamo prošli?
 - Zaista je bilo fenomenalno, inače ne volim tako prepričavati naše uspjehe, ali ne znam kako drugačije opisati naš susret s publikom u Skoplju. Na festivalu MOT smo bili prije cijelih 20 godina i sjećam se i tadašnje vrlo iskrene, tople i afirmativne reakcije publike. Predstava se bavi njima razumljivim problemima i u tom je smislu jednako dobro prošla kao što je prošla i u Zagrebu, Rijeci, Zadru, Splitu, Ljubljani i Beogradu.

Prazne demagogije

'A gdje je revolucija, stoko?' i projekt o Sveučilišnoj bolnici imaju sličnosti jer kreću od tih 80-ih godina, izuzetno zanimljivih, kada smo imali poniranje u krizu, gradnju bolnice, glazbeni novi val... Čini mi se da ne možemo razumjeti 90-e godine i tragedije koje su se u njima dogodile bez uvida u činjenicu da je cijela zemlja 80-ih godina bila pod pritiscima MMF-a i rata kredita koje su se morale vraćati. Mislim da nam to daje zanimljiv uvid i na današnju Grčku, čak i Ukrajinu. Zato mi se sve više čini da se naš naglasak mora sa 90-ih godina preusmjeriti i na 80-e jer u njima leže uzroci svih užasa, sve krvi i uvrnutog nacionalizma koji je uslijedio, a koji se, ne zaboravimo, opet u vrijeme ekonomske krize, budi i danas. U tom smislu, ako želimo shvatiti prošlost da bismo se nosili sa sadašnjošću i

da bismo stvarali budućnost, moramo otići korak dalje nego što se to čini zazivanjem krvavih 90-ih godina.

● Dakle, smatrate da je to desetljeće prije rata bilo ključno za sve što se dogodilo nakon njega?

- Moram priznati da su me zapljusnule 90-e, u to vrijeme sam se počeo baviti umjetnošću. Osamdesete godine sam doživljavao kao totalno praznu demagogiju o nečemu što se od ideje do provedbe izgubilo i iskrivilo. Ambivalencija tog vremena danas mi se, s istraživačke strane, čini izuzetno zanimljivom. Ljudi još uvijek često mjere vrijeme u četverogodišnjim mandatima, a tako se, nažalost, upravlja i zajedničkim resursima, uzimaju se krediti koje će netko drugi vraćati. Mislim da zbog toga ne postoji nikakav konsenzus oko osnovnih društvenih vrijednosti, zbog toga se doima da smo potpuno izgubljeni kao društvo. No, istina je da živimo u procesima koji traju desetljećima, i to se najslikovitije može vidjeti preko pitanja javnog duga. Konsenzusi su mogućći, to pokazuje i tadašnji primjer sa Sveučilišnom bolnicom, nitko nije mogao građane natjerati da ne jednom, nego dva puta donesu odluku da daju svoj novac. Danas se kao protupitanje nameće to žele li građani tako nešto nakon takvog iskustva gubljenja povjerenja. Jedna od najgorih stvari koja se tu dogodila upravo je taj gubitak povjerenja da možemo nešto učiniti zajedno. Jer, entuzijazam je tada sigurno postojao, danas nam, nažalost, preostaje jedino cinizam. Ja oko sebe vidim samo destrukciju i nekakav pseudorealizam. Ne vjerujem da ćemo takvim 'realizmom' izgraditi pravednije društvo. ●